

DISTRICT PANCHAYATH KASARAGOD

EQUIP 2024

(Educational Quality Improvement Programme for class ten)

Student Support Material for Class X

SANSKRIT

DIET KASARAGOD

EQUIP 2024

Chief Co-ordinators : **Nandikeshan N.**
Deputy Director Education, Kasaragod

Dr. Raghurama Bhat K.
Principal, DIET Kasaragod

Co-ordinator : **Madhusoodanan V.**
Lecturer, DIET Kasaragod

Resource Team

Sanskrit : Parameshwara Hebbar, GVHSS Kanhangad
Harikrishnan K.T., DHSS Kanhangad
Venkatakrishna Bhat, NHSS Perdala
Nandakumar K., MSCHSS Neerchal

DTP Layout : **GS Infotech**, Vidyanagar, Kasaragod.

ആശംസ

വികേന്ദ്രീകൃത ആസൂത്രണത്തിലൂടെയും നിർവ്വഹണത്തിലൂടെയും കേരളത്തിലെ ആരോഗ്യ വിദ്യാഭ്യാസ മേഖലകളെ ദേശീയ തലത്തിൽ ഒന്നാമതെത്തിക്കാൻ നമുക്ക് കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഈ നേട്ടങ്ങൾ കൈവരിക്കാൻ പ്രാദേശിക ഭരണകൂടങ്ങൾ സ്തുത്യർഹമായ പങ്കുവഹിച്ചു. ദേശീയ സംസ്ഥാനതല പഠനങ്ങൾ നമ്മുടെ കുട്ടികളുടെ പഠനനിലവാരം ഇനിയും ഉയരേണ്ടതുണ്ട് എന്ന സൂചനയാണ് നൽകുന്നത്.

പഠനവിടവുകൾ പരിഹരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി കാസർകോട് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പും കാസർകോട് ഡയറ്റും ഒത്തുചേർന്ന് നടപ്പാക്കുന്ന ‘എക്വിപ്പ്’ (EQUIP) പഠനപരിപോഷണ പരിപാടിക്ക് എല്ലാ പിന്തുണയും ഉറപ്പുതരുന്നു. പന്ത്രണ്ടാം ക്ലാസിലെ കുട്ടികൾക്കുവേണ്ടി ആദ്യമായാണ് ഇത്തരത്തിലൊരുദ്യമം. പൊതുപരീക്ഷകളെ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന പത്തും പന്ത്രണ്ടും ക്ലാസിലെ കുട്ടികളുടെ പഠനപ്രവർത്തനങ്ങളുടെ മികവിന്റെ അടയാളമായി മാറുകയാണ് വാർഷിക പരീക്ഷകൾ. അറിവിന്റെ തെളിമയോടെ ഓരോ വിദ്യാർത്ഥിക്കും പരീക്ഷ എഴുതാൻ കഴിയണം. വിദ്യാർത്ഥികളുടെ ജീവിതത്തിലെ ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട പരീക്ഷകൾക്ക് വേണ്ടി തയ്യാറാക്കിയ പഠനപിന്തുണാസാമഗ്രിക്ക് എല്ലാവിധ ആശംസകളും നേരുന്നു. നന്നായി പഠിക്കുക. പരീക്ഷയെ സധൈര്യം നേരിടുക. തളരാതെ മുന്നോട്ട്. വിജയം നിങ്ങളോടൊപ്പമുണ്ട്. ആശംസകൾ.

ശ്രീമതി ബേബി ബാലകൃഷ്ണൻ
ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റ്
കാസർകോട്

ആശംസ

കാസർകോട് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ജില്ലയിലെ പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ മേഖലയെ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് നിരവധി പ്രവർത്തനങ്ങളാണ് നടന്നുവരുന്നത്. പൊതു വിദ്യാഭ്യാസ മേഖലയെ പൂർവ്വാധികം കരുത്തോടെ നാം മുന്നോട്ട് നയിക്കുകയാണ്. ഈ ഘട്ടത്തിലാണ് കാസർകോട് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തും, പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പും, വിദ്യാഭ്യാസ പരിശീലന കേന്ദ്രവും (DIET) പത്താം ക്ലാസ്, പ്ലസ് ടു

വിദ്യാർത്ഥികളുടെ പഠനവിടവുകൾ പരിഹരിക്കുന്നതിനും ആത്മവിശ്വാസത്തോടെ പൊതുപരീക്ഷയെ നേരിടാൻ അവരെ പ്രാപ്തരാക്കുന്നതിനും വേണ്ടി പഠനപരിപോഷണ സാമഗ്രി തയ്യാറാക്കുന്നത്. നിരന്തരമായ ഇടപെടലിന്റെ തുടർച്ചയായി ഈ വർഷം ആദ്യമായിട്ടാണ് പ്ലസ് ടു വിദ്യാർത്ഥികൾക്കുവേണ്ടി ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത് പിന്തുണാസാമഗ്രി തയ്യാറാക്കുന്നത്. പ്രധാനപ്പെട്ട ആറ് വിഷയങ്ങളിലാണ് ഈ വർഷം തയ്യാറാക്കുന്നതെങ്കിലും അടുത്തവർഷം മറ്റു വിഷയങ്ങളിലും കുട്ടികൾക്ക് പിന്തുണ നൽകാൻ കഴിയുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. കുട്ടികളുടെ അക്കാദമിക മികവ് ഉറപ്പുവരുത്തിക്കൊണ്ട് മികച്ച ഗ്രേഡുകൾ നേടാൻ അവരെ സജ്ജമാക്കാൻ 'എക്സിസ് 2024' എന്ന പേരിൽ തയ്യാറാക്കിയ ഈ പദ്ധതിക്ക് കഴിയട്ടെയെന്ന് ആശംസിക്കുന്നു.

സ്നേഹപൂർവ്വം

അഡ്വ. സരിത എസ്.എൻ.

ആരോഗ്യ-വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥിരം സമിതി
അധ്യക്ഷ, ജില്ലാ പഞ്ചായത്ത്,
കാസർകോട്

ആശംസ

ജില്ലയിലെ അക്കാദമിക പ്രവർത്തനങ്ങളെ ഏകോപിപ്പിച്ച് മുന്നോട്ട് നയിക്കുന്ന ഉത്തരവാദിത്തമാണല്ലോ ജില്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ പരിശീലന കേന്ദ്രങ്ങൾ (DIET) കാലങ്ങളായി ചെയ്തുവരുന്നത്. മനുഷ്യവിഭവശേഷിയിൽ പരിമിതികൾ ഉള്ളപ്പോൾ തന്നെ പ്രീ-പ്രൈമറി തലം മുതൽ ഹയർ സെക്കൻഡറി തലം വരെയുള്ള മേഖലകളിൽ വിവിധങ്ങളായ പദ്ധതികൾ ആസൂത്രണം ചെയ്യാനും നിർവഹിക്കാനും ഡയറ്റുകൾക്ക് ഇതുവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഡയറ്റ്

കാസർകോടിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ പത്താം തരത്തിലെ കുട്ടികളുടെ പഠനപ്രശ്നങ്ങൾ മറികടക്കാൻ കഴിഞ്ഞ കുറച്ച് വർഷങ്ങളായി വിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പ് നടപ്പിലാക്കുന്ന പദ്ധതിയാണ് **EQUIP (Educational Quality Improvement Programme)**. അതതു വർഷത്തെ കുട്ടികളുടെ പഠനപ്രശ്നങ്ങൾ പരിഗണിച്ചുകൊണ്ടാണ് പ്രവർത്തനങ്ങൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തുന്നത്. ഈ പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമായി പത്താംതരത്തിലെയും പ്ലസ് ടുവിലെയും പരീക്ഷയെ അഭിമുഖീകരിക്കാൻ കുട്ടികളെ സഹായിക്കുന്ന വിവിധ വിഷയബന്ധിതമായ ചോദ്യമാതൃകകൾ യൂണിറ്റടിസ്ഥാനത്തിൽ പരിചയപ്പെടുത്താനാണ് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്. ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെ സഹായത്തോടെ മലയാളത്തിലും ഇംഗ്ലീഷിലും കന്നഡയിലും പത്താംതരത്തിൽ ഐ.ടി. ഒഴിച്ചുള്ള എല്ലാ വിഷയങ്ങളിലും പ്ലസ് ടുവിൽ പ്രയാസകരമായ ആറ് വിഷയങ്ങളിലും പുസ്തകങ്ങൾ തയ്യാറാക്കി നൽകാനാണ് ഉദ്ദേശിക്കുന്നത്. ഈ അധ്യയന വർഷം പത്താംതരം/പ്ലസ് ടു പരീക്ഷ എഴുതുന്ന മുഴുവൻ കുട്ടികൾക്കും ഈ പദ്ധതിയുടെ പ്രയോജനം ലഭിക്കുമെന്ന് പ്രതീക്ഷിക്കുന്നു. വ്യത്യസ്ത പഠനവേഗതയും പഠനമികവുമുള്ള എല്ലാ വിഭാഗം കുട്ടികൾക്കും ഈ സാമഗ്രി പ്രയോജനപ്പെടട്ടെ എന്ന് ആശംസിക്കുന്നു. അധ്യാപകരുടെ ആത്മാർത്ഥമായ പിന്തുണയും പ്രോത്സാഹനവും അനിവാര്യമായ ഈ ഉദ്യമത്തിൽ എല്ലാവരുടെയും സഹായ സഹകരണങ്ങൾ പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ട് ഏവർക്കും വിജയാശംസകൾ നേരുന്നു.

ആശംസകളോടെ,

ഡോ. രഘുരാമ ഭട്ട് കെ.

പ്രിൻസിപ്പാൾ

ഡയറ്റ് കാസർകോട്

ആമുഖം

കാസർകോട് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ജില്ലയിലെ പൊതുവിദ്യാഭ്യാസം ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിന് വ്യത്യസ്തങ്ങളായ നിരവധി പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടന്നുവരികയാണ്. അതേസമയം ദേശീയ-സംസ്ഥാന പഠനങ്ങൾ നമ്മുടെ ജില്ലയിലെ കുട്ടികളുടെ പ്രകടനം ഇനിയും മെച്ചപ്പെടേണ്ടതുണ്ട് എന്ന സൂചനയാണ് നൽകുന്നത്. ഈ പശ്ചാത്തലത്തിലാണ് ജില്ലയിലെ പൊതുവിദ്യാലയങ്ങളിൽ

നിന്ന് 2023-24 അധ്യയനവർഷം എസ്.എസ്.എൽ.സി., പ്ലസ് ടു പരീക്ഷകൾ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന കുട്ടികൾക്ക് പഠനപിന്തുണ നൽകുന്നതിന് ജില്ലാ പഞ്ചായത്തിന്റെയും പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പിന്റെയും സംയുക്താഭിമുഖ്യത്തിൽ വ്യത്യസ്ത വിഷയങ്ങളിൽ പഠനസാമഗ്രികൾ തയ്യാറാക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകത ജില്ലാതല ഉന്നതാധികാര യോഗങ്ങളിൽ ചർച്ചചെയ്യപ്പെട്ടത്. ഇതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഡയറ്റ് കാസർകോടിന്റെ അക്കാദമിക നേതൃത്വത്തിൽ ജില്ലയിലെ മികച്ച അധ്യാപകരെ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ട് പത്താംതരത്തിൽ ഐ.ടി. ഒഴിച്ചുള്ള എല്ലാ വിഷയങ്ങളിലും പ്ലസ് ടുവിൽ ഏറ്റവും പ്രയാസമേറിയ ആറ് വിഷയങ്ങളിലും (ഗണിതം, ഫിസിക്സ്, കെമിസ്ട്രി, ഇംഗ്ലീഷ്, അക്കൗണ്ടൻസി, ഇക്കണോമിക്സ്) പഠനപിന്തുണസാമഗ്രികൾ തയ്യാറാക്കിയിരിക്കുകയാണ്. സ്കൂൾ വിദ്യാഭ്യാസം പൂർത്തീകരിച്ച് ഉന്നത വിദ്യാഭ്യാസമേഖലയിലേക്ക് പ്രവേശിക്കുന്ന പ്ലസ് ടു വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് പഠനപിന്തുണ നൽകുന്ന സാമഗ്രി ജില്ലയിൽ ആദ്യമായാണ് തയ്യാറാക്കുന്നത്. ജില്ലയിൽ നിന്നും പൊതുപരീക്ഷയെ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന മുഴുവൻ എസ്.എസ്.എൽ.സി, പ്ലസ് ടു വിദ്യാർത്ഥികൾക്കും ആത്മവിശ്വാസം വളർത്തുന്നതിനും ഉന്നതവിജയം നേടുന്നതിനും ഈ ഉദ്യമം സഹായകമാകട്ടെയെന്ന് ആത്മാർത്ഥമായി ആഗ്രഹിക്കുന്നു. ഈ പദ്ധതിയെ നെഞ്ചേറ്റിയ പ്രിയപ്പെട്ട അധ്യാപക സുഹൃത്തുക്കൾക്ക് ഈ പുസ്തകത്തെ ഫലപ്രദമായി ഉപയോഗിക്കാൻ കഴിയട്ടെ. എല്ലാവർക്കും വിജയാശംസകൾ.

ശ്രീ. എൻ. നന്ദികേശൻ

ജില്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ ഉപഡയറക്ടർ
കാസർകോട്

SANSKRIT

एककम् -I

जीवनम्

पाठः 1. आयुरारोग्यसौख्यम् |

2. दीनवत्सला जननी |

3. मधुमान् नो वनस्पतिः |

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत |

क) लाभानां श्रेष्ठं किम् ?

(श्रुतम्, दाक्ष्यम्, तुष्टिः, आरोग्यम्)

ख) अधोलिखितेषु शानजन्तरूपं किम् ?

(गच्छन्, वन्दमानः रुदन्, प्रेरयन्)

ग) 'वृक्षः' इत्यर्थकं पदं चित्वा लिखत ।

(पुत्रः, वृषः, द्रुमः, कूपः)

घ) अधोदत्तेषु वनस्पतिः कः ?

(आम्रः, द्राक्षा, पनसः, गोधूमः)

ङ) सर्वधेनूनां माता का ?

(नन्दिनी, सुरभिः, भारती, कामधेनुः)

च) सुखानां उत्तमम् किम् ?

(श्रुतम्, तुष्टिः, आरोग्यम्, दाक्ष्यम्)

घ) वृक्षायुर्वेदे कति अध्यायाः सन्ति ?

(त्रयोदश, विंशतिः, त्रयोविंशतिः, त्रिंशत्)

ज) "दीनवत्सला जननी" इति पाठभागः कस्मात् ग्रन्थात् स्वीकृतः ?

(रामायणात्, महाभारतात्, भागवतात्, कुमारसम्भवात्)

II. यथोचितं योजयत ।

बलीवर्दः	वापी
दशकूपसमा....	तुमुन्नन्तम्
शनैः	वृषः
वोढुम्	मन्दम्

III. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

उदा:- नोत्सुकः = न + उत्सुकः ।

नोत्थितः = _____ ।

IV. उदाहरणानुसारं विग्रहवाक्यं लिखत ।

उदा - सुराधिपः - सुराणां अधिपः ।

नराधिपः - _____ ।

V. अधोदत्तवाक्यात् सम्बोधनपदं चित्वा लिखत ।

क) अयि शुभे! किमेवं रोदिषि?

VI. कोष्ठकात् शतृ- शानजन्तरूपाणि विविच्य लिखत।

शत्रन्तम्	शानजन्तम्

गच्छन्
गम्यमानः
पचन्
कम्पमानः

VII. उदाहरणानुसारं यद्यपि - तथापि उपयुज्य वाक्यं परिवर्तयत ।

उदा: - वर्षाकालः समागतः। अतिवृष्टिः नास्ति ।

यद्यपि वर्षाकालः समागतः तथापि अतिवृष्टिः नास्ति।

क) पुस्तकं अतिमनोहरम् । मूल्यं तु तुच्छम् ।

ख) ज्वरः अस्ति । कार्यं करोति ।

ग) अहं सम्यक् पठामि । न स्मरामि ।

VIII. श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं लिखत ।

परिश्रमो मिताहारो

भूगतावश्विनीसुतौ ।

तावनादृत्य नैवाहं

वैद्यमन्यं समाश्रये ॥

गद्यक्रमः- परिश्रमः ----- भूगतौ----- तौ -----अन्यं-----अहं -----समाश्रये ।

IX. अधोदत्तं वाक्यं पठित्वा ल्यबन्त- तुमुन्नन्तपदे चित्वा लिखत ।

पतिगृहं गन्तुम् उद्युक्तां शकुन्तलां विलोक्य आश्रमवासिनः दुःखिताः अभवन् ।

X. सस्यानां औषधगुणान् विज्ञाय पट्टिकां पूरयत ।

उदा:- आमलकी	ऊर्जप्रदायिनी
	व्रणनाशकः
	विषहारिणी

निम्बः
तुलसी
आमलकी

XI. उदाहरणानुसारं क्रियापदपट्टिकां पूरयत।

लट्	लङ्	लृट्	लोट्
उदा:- धावति	अधावत्	धाविष्यति	धावतु
गच्छति	-----	गमिष्यति	गच्छतु
-----	अहसत्	हसिष्यति	हसतु
पठति	अपठत्	-----	पठतु
पचति	अपचत्	पचिष्यति	-----

XII. सूचनानुसारं व्यायामस्य प्राधान्यमधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखत ।

सूचना: - परिश्रमः____अश्विनीसुतौ____व्यायामः____आहारशीलः____आरोग्य सुस्थितिः ।

XIII. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

शनैरर्थः शनैः पन्थाः

शनैः पर्वतमारुहेत् ।

शनैर्विद्या च धर्मश्च

व्यायामश्च शनैः शनैः ॥

क) अर्थः कथं सम्पादनीयम्?

ख) मार्गः इत्यस्य समानार्थकपदं किम्?

ग) अस्मिन् श्लोके क्रियापदं किम्?

घ) शनैर्विद्या इति पदस्य पदच्छेदः कः?

XIV. अधोदत्तानि सस्यानि वृक्षः, वनस्पतिः, वीरुत्, ओषधिः इति रूपेण पट्टिकां कुरुत ।

(कदली, दाक्षा, पूगः, अश्वत्थः, कर्कटी, उदुम्बरः, व्रीहिः, नालिकेरः)

वृक्षः	वनस्पतिः	वीरुत्	ओषधिः
पूगः	अश्वत्थः	कर्कटी	व्रीहिः
-----	-----	-----	-----

XV. सूचनानुसारं सस्यप्रभेदान् अधिकृत्य लघु उपन्यासं लिखत ।

सूचनाः - वृक्षायुर्वेदः - चतुर्विधसस्यानि - फलात्पूर्वं पुष्पाणि - वनस्पतिः - वीरुत्
फलपाकान्तः - आम्रः - पनसः - कूष्माण्डः - व्रीहिः ।

XVI. खण्डिकां पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

कश्चित् कृषकः बलीवर्दाभ्यां क्षेत्रकर्षणं कुर्वन्नासीत् । तयोः बलीवर्दयोः एकः शरीरेण दुर्बलः, जवेन गन्तुं अशक्तः च आसीत् । अतः कृषकः तं दुर्बलं वृषभं तोदनेन ताडयन् नुद्यमानः अवर्तत । सः वृषभः हलमूढ्वा गन्तुमशक्तः क्षेत्रे पपात । क्रुद्धः कृषीवलः तम् उत्थापयितुं बहुवारमताडयत् । तथापि सः वृषः नोत्थितः ।

क) ऋषभः कुत्र पपात ?

ख) "वृषभः" शब्दस्य समानार्थकं पदं किम् ?

ग) बलीवर्दयोः एकः कीदृशः आसीत्?

घ) क्रुद्धः कृषीवलः किम् अकरोत्?

XVII. प्रादेशिक भाषायां लिखत ।

मानवजीवने अत्यन्तं उपकारकाणि भवन्ति सुभाषितानि । आरोग्यविषयसम्बन्धीनि अनेकानि सुभाषितानि सन्ति । व्यायामः परिश्रमः च भूगतौ अश्विनीकुमारौ भवतः । व्यायामः आहारमितत्वं च अनुशीलयन्तः जनाः अन्यं वैद्यं नाश्रयन्ते । अस्माकं पूर्विकाः "सर्वे सन्तु निरामयाः" इति प्रार्थितवन्तः आसन् ।

XVIII. प्रादेशिक भाषायां लिखत ।

मानवजीवने शुचित्वस्य प्रथमं स्थानम् अस्ति । आरोग्यपरिपालनाय बाह्याभ्यन्तरशुचित्वं अपेक्षितमेव । शरीरशुचित्वं परिसरशुचित्वं च बाह्यशुचित्वे अन्तर्भवतः । आन्तरिकशुचित्वे मनश्शुचित्वस्य अतीवप्राधान्यं वर्तते । मनश्शुचित्वं तु सुचिन्ताभिः समार्जनीयम् ।

एककम्- २

पैतृकम्

पाठः 4. कनकधारा 5. जयन्ति ते सुकृतिनः 6. रागसुधारस ----

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. मुरभित्कुटुम्बिनी का ?

(लक्ष्मीः, सरस्वती, ब्राह्मणपत्नी, सीतादेवी)

२. सर्वदर्शनानां सारसंग्रहभूतः ग्रन्थः कः?

(सत्यशोधनम्, भगवद्गीता, रामायणम्, वृक्षायुर्वेदः)

३. सत्यशोधनं कस्य आत्मकथारूपः ग्रन्थः ?

(बालगङ्गाधरतिलकस्य, स्वामीविवेकानन्दस्य, डा. एस्. राधाकृष्णस्य, महात्मागान्धिनः)

४. ' एन्तरो महानुभावुलु ' इति कीर्तनं कस्मिन् रागे निबद्धं भवति ?

(कल्याणि, श्रीराग, हिन्दोल, मुखारि)

५) ' ऋते ' योगे का विभक्तिः ?

(पञ्चमी, चतुर्थी, षष्ठी, सप्तमी)

६) ' धनार्जनम् उत ईश्वरभजनं वा करणीयम् ' कस्य वचनमिदम् ?

(त्यागराजस्य, शङ्कराचार्यस्य, शरभोजिनः, श्रीरामकृष्णस्य)

७) ' वेदान्तस्य धार्मिकता ' इति ग्रन्थस्य कर्ता कः?

(बालगङ्गाधरतिलकः, डा. एस्. राधाकृष्णः, महात्मागान्धी, श्रीनारायणगुरुः)

८) ' शङ्करदिग्विजयम् ' कस्मिन् काव्यविभागे अन्तर्भवति ?

(महाकाव्ये, खण्डकाव्ये, चरित्रकाव्ये, स्तोत्रकाव्ये)

II. यथोचितं योजयत ।

कमला	-	ब्रह्मचारी
विधाय	-	गान्धर्वविद्या
वटुः	-	लक्ष्मीः
सङ्गीतविद्या	-	ल्यबन्तम्

III. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

का + इयं = केयम् ।

_____ + _____ = सेयम्

सः + अपि = सोऽपि ।

_____ + _____ = कोऽपि ।

तेन + एव = तेनैव ।

_____ + _____ = अनेनैव ।

IV. उदाहरणानुसारं विग्रहवाक्यं लिखत ?

राष्ट्रस्य पिता = राष्ट्रपिता ।

_____ = राष्ट्रपतिः ।

मोदेन सह वर्तते = सामोदम् ।

_____ = सानन्दम् ।

V. वाक्यात् सम्बोधनारूपं चित्वा लिखत ।

मातः! मह्यं भोजनं देहि।

VI. श्लोकस्य गद्यक्रमं लिखत ।

तमवोचत तत्र सादरं
वटुवर्यं गृहिणः कुटुम्बिनी ।
कृतिनो हि भवादृशेषु ये
वरिवस्यां प्रतिपादयन्ति ते ॥

गद्यक्रमः - तत्र गृहिणः _____ तं वटुवर्यं _____ अवोचत । ये भवादृशेषु _____ प्रतिपादयन्ति ते
_____ हि ।

VII. वाक्यात् क्तवान्त, ल्यबन्त, अव्ययपदे चित्वा लिखत ।

राकेशः येशुदासस्य गीतं श्रुत्वा नेत्रे निमील्य अतिष्ठत् ।

VIII. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

अमरस्पृहणीय सम्पदं
द्विजवर्यस्य निवेशमात्मवान् ।
सविधाय यथापुरं गुरोः
सविधे शास्त्रवराण्यशिक्षत ॥

१. श्लोके क्रियापदं किम् ?
२. सः गुरोः सविधे कानि अशिक्षत ?
३. श्लोके "गृहं" इत्यर्थे प्रयुक्तं पदं किम् ?
४. सः कस्य सविधे शास्त्रवराणि अशिक्षत ?

IX. सूचनानुसारं -जीवनचरितं लिखत ।

नाम	- स्वातितिरूनाळ्
जन्म	- १८१३ एप्रिल् १६
पितरौ	- राजराजवर्मा वलियकोत्तम्पुरान् ,राणी गौरीलक्ष्मीबाई
कृतयः	- रागमालिका स्वरजति, नवरात्रकीर्तनानि, हिन्दुस्तानी इत्यादीनि
प्रशस्तिः	- गर्भश्रीमान्,सङ्गीतसाम्राट्
मृतिः	- १८४६ डिसम्बर् २५

XI. खण्डिकां पठित्वा जीवनचरितरूपरेखां निर्मातु ।

सर्दार वल्लभभाई पटेल महोदयः १८७५, तमे वर्षे ओक्टोबर् मासस्य ३१ तमे दिनाङ्के लब्धजन्मः अभवत्। मुम्बई समीपे नन्दियार् तस्य जन्मस्थलम् ।झावेबार पटेल लाऊ भाई च तस्य पितरौ । भारतस्य स्वातंत्र्य प्राप्तेरनन्तरं उप-प्रधानमंत्री आसीत् अयम्। भारतस्य लोहपुरुषत्वेन प्रकीर्तितोऽयं १९५० तमे वर्षे दिसम्बर मासे २५ तमे दिनाङ्के दिवंगतः। १९९१ तमे वर्षे भारतरत्न पुरस्कारेण सम्मानितः ।

नाम	_____
जन्मतिथिः	_____
कीर्तिः	_____
पुरस्काराः	_____
मृत्युः	_____

XII. सम्भाषणांशान् पूरयत ।

श्रीहरिः - नमस्ते सुनिल! भवान् कुतः आगच्छति ?

सुनिलः _____ ! _____ ।

श्रीहरिः ततः किं पुस्तकं भवान् स्वीकृतवान् ?

सुनिलः _____ ।

श्रीहरिः सत्यशोधनं नाम ग्रन्थस्य कर्ता कः?

सुनिलः_____।

श्रीहरिः अस्तु मिलावः ।

सुनिलः _____ ।

XIII. सूचनानुसारं लघूपन्यासं लिखत ।

त्यागराजः - संगीतोपासकः - दरिद्रः -उज्ज्वृत्तिः - षट्कालगोविन्दमारार् - एन्तरो महानुभावुलु -
पञ्चरत्नकीर्तम् ।

XIV. खण्डिकां पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

कैरलीभाषायाः पिता भवति तुज्जत्तुरामानुजन् एषुत्तच्छन्। सः तिरूर् देशे तृक्कण्टियूर् ग्रामे
जनिमलभत । भक्तिप्रस्थानस्य तथा किळिप्पाट् प्रस्थानस्य च उपज्ञाता भवति अयं महानुभावः ।
अध्यात्मरामायणकिळिप्पाट् , महाभारत किळिप्पाट् , हरिनामकीर्तनम्, देवीमाहात्म्यम् इत्यादयः ग्रन्थाः
अनेन विरचिताः। अस्य स्मरणार्थमेव तुज्जन्परम्प स्मारकम् तथा २०१२ तमे वर्षे मलयालसर्वकलाशाला
च स्थापिता।

क) किळिप्पाट् प्रस्थानस्य उपज्ञाता कः ?

ख) एषुत्तच्छन् महाशयेन विरचितस्य एकस्य ग्रन्थस्य नाम लिखतु ?

ग) एषुत्तच्छन् महाशयस्य जन्मदेशः कुत्र ?

घ) मलयाळ सर्वकलाशाला कदा स्थापिता ?

एककम् - III

साहिती

पाठः ७ .काव्यमुक्तावलिः । ८ .शिवास्ते संन्तु पन्थानः ।

I. कोष्टकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. 'सौमित्रिः' कः ?

(रामः, भरतः, लक्ष्मणः, हनुमान्)

२. 'अर्थगौरवेण' विशिष्टं महाकाव्यम् किम्?

(किरातार्जुनीयम्, रघुवंशम्, कुमारसम्भवम्, शिशुपालवधम्)

३. 'अलङ्कारैरर्थगौरवेण पदलालित्येन' प्रसिद्धं महाकाव्यम् किम्?

(शिशुपालवधम्, मेघदूतम्, रघुवंशम्, मूषिकवंशम्)

४. 'शिशुपालवधस्य' नामान्तरम् किम्?

(माघम्, कुमारसम्भावम्, किरातार्जुनीयम्, नैषधीयचरितम्)

५. किम् काव्यम् 'विद्वदौषधम्' इति प्रथितम् ?

(दूतकाव्यम्, रघुवंशम्, नवभारतम्, नैषधीयचरितम्)

६. अभिज्ञानशाकुन्तले कति अङ्काः सन्ति ?

(पञ्च , षट् , सप्त , नव)

७. पतिगृहगमनसमये शकुन्तलया साकं का गच्छति ?

(प्रियंवदा, गौतमी, अनसूया, द्रौपदी)

८. " इमामहं वेद न तावकीं धियं " - कस्याः वचनमिदम् ?

(सीतायाः, पाञ्चाल्याः, दमयन्त्याः, पार्वत्याः)

II. यथोचितम् योजयत -

कुमारसम्भवम्	-	भारविः
शिशुपालवधम्	-	कालिदासः
किरातार्जुनीयम्	-	श्रीहर्षः
नैषधीयचरितम्	-	माघः

III .यथोचितम् योजयत -

पार्वती	-	युवतिः
चेतः	-	नलः
निषदाधिपः	-	उमा
विलासिनी	-	चित्तम्

IV .पट्टिकां पूरयत -

स्त्रीकथापात्रम्	काव्यम्	कर्ता
उदा : - द्रौपदी	किरातार्जुनीयम्	भारविः
-----	कुमारसम्भवम्	कालिदासः
सीता	-----	कालिदासः
दमयन्ति	नैषधीयचरितम्	-----
भटस्त्री	-----	माघम्

V .उदाहरणानुसारं पदच्छेदः लिखत ।

मयापि = मया + अपि ।

ममापि = _____ + _____ ।

वनौकसोऽपि = वनौकसः + अपि ।

ग्रामीणोऽपि = _____ + _____ ।

VI .अधोदत्त वाक्यान् पठित्वा सम्बोधनपदं चित्वा लिखत ।

१ तात ! कदा तु भूयस्तपोवनं प्रेक्षिष्ये।

२ भगवन् ! न खलु धीमतां कश्चिदविषयो नाम ।

३ जाते ! एतत् सर्वमवधारय ।

VII .उदाहरणानुसारम् लिखत ।

पिकः + तु = पिकस्तु

ततः + तु = _____

VIII. उदाहरणानुसारम् विग्रहवाक्यम् लिखत ।

उदा:- विलासिनी - विलासः अस्याः अस्तीति ।

विनोदिनी - _____ ।

IX. वाक्यम् पठित्वा प्रधानकर्म तथा अप्रधानकर्म विविच्य लिखत ?

गिरिशाय गिरिजां गिरीशं ययाचे ।

प्रधानकर्म =

अप्रधानकर्म =

X . गद्यक्रमं लिखत ।

एवं वादिनि देवर्षौ
पार्श्वे पितुरधोमुखी ।
लीलाकमलपत्राणि
गणयामास पार्वती ॥

_____ एवं वादिनि _____ पितुः पार्श्वे _____ लीलाकमलपत्राणि _____ ।

X . उदाहरणानुसारम् पट्टिकां पूरयतु ।

(रघुवंशम्, अभिज्ञानशाकुन्तलम्, कुमारसम्भवम्, मालविकाग्निमित्रम्, विक्रमोर्वशीयम्, किरातार्जुनीयम्)

महाकाव्यम्	नाटकम्
उदा- रघुवंशम्	विक्रमोर्वशीयम्

XI . ' प्रत्येकं मानवस्य मनोमतयः भिन्नाः ' इति आशययुक्तं श्लोकं चित्वा लिखत ।

इमामहं वेद न तावकीं धियं
विचित्ररूपा खलु चित्तवृत्तयः ।

विचिन्तयन्त्या भवदापदं परां
रुजन्ति चेतः प्रसभं ममाधयः ॥

न मुमोच लोचनजलानि
दयितजयमङ्गलैषिणी ।
यातमवनिमवसन्नभुजा-
-न्न गलद्विवेद वलयं विलासिनी ॥

XII. श्लोकं पठित्वा उत्तराणि लिखत ।

वाच्यस्त्वया मद्रचनात् स राजा
वह्नौ विशुद्धामपि यत्समक्षम् ।
मां लोकवादश्रवणादहासीः
श्रुतस्य किं तत्सदृशं कुलस्य ? ॥

- क) सः राजा कः?
ख) 'वाच्यस्त्वया' पदच्छेदं लिखत ? ।
ग) कीदृशीम् माम् ?
घ) श्लोके क्रियापदम् किम् ?

XIII. श्लोकं पठित्वा उत्तराणि लिखत -

एवं वादिनि देवर्षौ
पार्श्वे पितुरधोमुखी ।
लीलाकमलपत्राणि
गणयामास पार्वती ॥

- क) कानि गणयामास ?
ख) पार्वती कस्य पार्श्वे तिष्ठति ?
ग) श्लोकेऽस्मिन् क्रियापदं किम्?
घ) श्लोकात् 'समीपे' इत्यर्थकं पदं चिनोतु।

XIV .अव्ययानाम् पट्टिकां कुरुत ।

(प्रविश्य, निश्चस्य, भूत्वा, दत्त्वा, स्वीकर्तुम्, श्रुत्वा, विलोक्य, उपगम्य, शमयितुम्, दृष्ट्वा, आदातुम्)

क्त्वान्तम्	ल्यबन्तम्	तुमुन्नन्तम्
भूत्वा	उपगम्य	आदातुम्

XV. सूचना: उपयुज्य कालिदासमधिकृत्य लघूपान्यासं लिखत ।

सूचना:- रघुवंशम् - महाकाव्यानि - खण्डकाव्यानि - नाटकानि - उपमा - सरसा - सरला
प्रकृतिचित्रणैः - कृतवान् ।

XVI. सूचनानुपयुज्य शकुन्तलयाः कथापात्रनिरूपणम् लिखत ।

सूचना: - अभिज्ञानशाकुन्तलम् - कालिदासः - नाटकम् - नायिका - गणाः - पतिगृहगमनं - यात्रानुमतिः - पितृभक्तिः - सहजीविस्नेहः ।

XVII .सूचनानुसारं कण्वमहर्षेः स्वभावनिरूपणं लिखत ।

सूचना: - महाकवि कालिदासः - चतुर्थोऽङ्कः - कण्वः - प्रधानपात्रे - दुष्यन्तः - पतिगृहे - पक्वम्पदेशं - प्रेरयति ।

XVIII .सम्भाषणांशान् पूरयत ।

- कण्वः - पुत्रि! पतिगृहं गम्यताम् ।
शकुन्तला - मया सह _____ आगच्छतः वा ?
कण्वः - त्वया सह प्रियसख्यौ नागच्छतः ।
शकुन्तला - _____ किम् ?
कण्वः - कारणं तु ते वराभ्यां प्रदेये ।
शकुन्तला - का मया साकं आगच्छति ।
कण्वः - गौतमी _____ ।
शकुन्तला - _____ आगच्छति वा ?
कण्वः - शाङ्गरव शारद्वतश्च ।

XIX .प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

कालिदासेन विरचितं महाकाव्यं भवति रघुवंशम् । सूर्यवंशराजानां चरितमेव अस्य काव्यस्य प्रमेयः । अस्मिन् काव्ये नवदश सर्गाः सन्ति । अस्य चतुर्दशे सर्गे सीतापरित्यागः एव कथावस्तु । रामः जनापवादभयेन सीतां परित्यक्तवान् ।

XX. प्रादेशिकभाषया विवर्तयत ।

भारतीयानां सर्वस्वभूता संस्कृतभाषा विदेशेष्वपि नितरां प्रसृता वर्तते । बहवो विदेशीयाः भारतम् आगत्य संस्कृतभाषां पठित्वा तां प्रचारयन्तः विश्वप्रसिद्धाः पण्डिताश्च अभवन् । तेषु प्रसिद्धः भवति अर्नोस् पातिरिः । संस्कृतभाषाप्रचारणे तस्य योगदानं सुविदितमेव ।

एककम् ४ |

संस्कृतिः |

पाठः ९. ईशोपदेशः; १०. प्राप्यवरान् निबोधत

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. ' ईशोपदेशः ' इति पाठभागः कस्मात् महाकाव्यात् उद्धृतः ?

(क्रिस्तुभागवतात्, केरलोदयात्, आङ्ग्लसाम्राज्यात्, नवभारतात्)

२. क्रिस्तुभागवतस्य कर्ता कः?

(ए. आर्. राजराजवर्मा, पि. सि. देवस्या, मुतकुलं श्रीधरः, डा. के. एन्. एषुत्तच्छन्)

३. येशुदेवेन पर्वतोपरि स्थित्वा कृतः उपदेशः _____ इति प्रसिद्धः भवति ।

(पर्वतोद्धारणम्, गिरिदर्शनम्, गिरिप्रभाषणम्, गिरिप्रदक्षिणम्)

४. प्रदत्तेषु ' स्वर्गः ' इत्यर्थकं पदं किम् ?

(नाकः, नगः, नागः, नखः)

५. ' विश्वजित् ' नामकं यागं कः चकार ?

(वाजस्रवाः, विश्रवसः, नचिकेताः, यमः)

६. ' मृत्यवे त्वां ददामि ' । कस्य वचनमिदम् ?

(नचिकेतसः, वाजस्रवसः, यमदेवस्य, येशुदेवस्य)

७. यमनचिकेतसोः सम्भाषणम् कस्यां उपनिषदि वर्तते ?

(ईशावास्योपनिषदि, कठोपनिषदि, केनोपनिषदि, मुण्डकोपनिषदि)

८. स्वपितृवचनपरिपालनाय नचिकेताः कुत्र अगच्छन् ?

(स्वलोकम्, यमलोकम्, पितृलोकम्, नागलोकम्)

II. यथोचितं योजयत ।

गिरिप्रभाषणम्	-	लब्धुमिच्छा
नचिकेताः	-	क्रिस्तुभागवतम्
प्राप्य	-	कठोपनिषत्
लिप्सा	-	ल्यबन्तम्

III. अधोदत्तेभ्यः वेदाः वेदाङ्गानि, उपनिषदश्च विविच्य पट्टिकां रचयतु ।

(ऋक्, कठम्, कल्पम्, शिक्षा, साम; मुण्डकम्, निरुक्तम्, तैत्तिरीयम्)

वेदाः	वेदाङ्गानि	उपनिषदः
उदा:- सामः	शिक्षा	मुण्डकम्

IV. अधो दत्तात् वाक्यात् सम्बोधनरूपं चित्वा लिखत ।

हे नचिकेतः! त्वम् उत्थानं कुरु ।

V. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

उदा - पुनस्त्वम् = पुनः + त्वम् ।
पुरुषस्त्वम् = _____ + _____

VI. ' दक्षिणहस्तेन कृतं भिक्षादानं वामहस्तः मा जानातु ' इत्याशययुक्तं श्लोकं चित्वा लिखत ।

क) भिक्षा त्वया दक्षिणहस्तदत्ता
मा ज्ञायतां वामकरेण ते सा ।
दानस्य चैवं निभृतं कृतस्य
पिता फलं दास्यति गुप्तदर्शी ॥

ख) यदा पुनस्त्वं भजनं करोषि
तदा समो मा भव दाम्भिकैस्त्वम् ।
परावलोकाय हि ये भजन्ति
समाजगेहे च चतुष्पथे च ॥

VII. खण्डिकां पठित्वा अधोदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

प्रसिद्धसंस्कृतनाटककारेषु अन्यतमः भवति शूद्रकः । अस्य प्रसिद्धनाटकं भवति मृच्छकटिकम् ।
नाटकेऽस्मिन् चारुदत्तवसन्तसेनयोः अनुपमप्रणयकथायाः सुन्दरं दृश्यं द्रष्टुं शक्यते । अत्र मुख्यरसः शृङ्गारः
भवति । शूद्रकस्य शैली अतीव सरला, दीर्घसमासरहितः च आसीत् ।

१) मृच्छकटिकं नाम नाटकस्य कर्ता कः ?

२) कयोः प्रणयकथा नाटकेऽस्मिन् वर्ण्यते ?

३) ' नाटकेऽस्मिन् ' इति पदस्य पदच्छेदं लिखत ।

४) नाटकस्य मुख्यरसः कः ?

VIII. प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

युनेस्कोपुरस्कारेण बहुमानितः महाशिवमन्दिरं भवति श्रीवटक्कुनाथमन्दिरम्। केरलराज्यस्य सांस्कारिकनगर्याः तृशिवपेरूरस्य मध्यभागे भवति इदं मन्दिरम्। दक्षिणकैलासं इति नाम्ना विख्यातं भवति इदं मन्दिरम् । अस्मिन् मन्दिरे प्राचीनशिल्पकलायाः वैदग्ध्यं द्रष्टुं शक्यते । देशविदेशेषु च प्रचुरप्रचारं प्राप्तं 'तृशूपूरम्' अत्र प्रचलति ।

IX. खण्डिकां पठित्वा अधोनिर्दिष्टानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

महाकविना बाणभट्टेन विरचितं गद्यकाव्यं भवति कादम्बरी । दीर्घसमस्तपदैः उत्तमवर्णनासौष्ठवैः च घटितमिदं काव्यम्। अत एव गद्यकाव्यविभागेषु अस्य प्रमुखं स्थानं लब्धम् । “गद्यं कवीनां निकषं वदन्ति” इतिनाटकेऽस्मिन् वचनं बाणभट्टस्य प्रावीण्यं व्यञ्जयति । “कादम्बरीरसज्ञानाम् आहारोऽपि न रोचते” इति प्रथा अस्य काव्यस्य महत्त्वम् उद्घोषयति ।

१. कादम्बरीग्रन्थस्य कर्ता कः ?
२. ' सामर्थ्यम् ' इत्यर्थे खण्डिकायां प्रयुक्तं पदं किम् ?
३. कादम्बरीकाव्यमधिकृत्य प्रचलिता प्रथा का ?
४. ' आहारोऽपि ' पदमिदं विश्लेषयत

X. सम्भाषणांशान् पूरयत ।

माधवः नमस्ते रमेश ! भवान् किं पठति ?

रमेशः नमस्ते । _____ पठामि ।

माधवः क्रिस्तुभागवतमहाकाव्यं वा ? इदं केन _____ ?

रमेशः पि. सि. देवस्या महाभागेन विरचितम् ।

माधवः काव्ये _____ सर्गाः सन्ति ?

रमेशः काव्ये ३३ सर्गाः सन्ति ।

माधवः किमर्थम् इदं महाकाव्यं _____ ?

रमेशः श्वः इदं काव्यं अधिकृत्य सङ्गोष्ठी भविष्यति । अतः पठामि ।

XI. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

यदा पुनः प्रार्थयसे तदा गृहं
प्रविश्य बद्ध्वा च कवाटमेककः ।
कुरु स्वतातं प्रति याचनां रहः
पिता फलं दास्यति गुप्तदर्शकः ॥

- क) श्लोके क्रियापदम् किम् ?
- ख) ' कवाटमेककः ' पदच्छेदं कुरुत ।
- ग) ' भवनम् ' इत्यर्थकं पदं श्लोकात् चित्वा लिखत ।
- घ) श्लोकात् ल्यबान्तमव्ययम् चित्वा लिखत ।

XII. प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

स्वदेशविषये निस्वार्थस्नेहः एव देशभक्तिः । स्वप्राणान् अपि त्यक्त्वा देशभक्ताः जनाः देशरक्षां कुर्वन्ति ।
अस्माकं भारतं देशभक्तानाम् अनेकानां जनानां जन्मभूमिरस्ति । स्वातन्त्र्यसमरकाले बहवः जनाः स्वदेशस्य
कृते स्वप्राणान् त्यजन्ति स्म । तेषां महात्मनां चरितम् अनुकरणीयमेव ।

एककम् -I

जीवनम्

पाठः 1. आयुरारोग्यसौख्यम् |

2. दीनवत्सला जननी |

3. मधुमान् नो वनस्पतिः |

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत |

क) आरोग्यम्

ख) वन्दमानः

ग) द्रुमः

घ) पनसः

ङ) सुरभिः

च) तुष्टिः

घ) त्रयोदश

ज) महाभारतात्

II. यथोचितं योजयत ।

बलीवर्दः	वृषः
दशकूपसमा....	वापी
शनैः	मन्दम्
वोढुम्	तुमुन्नन्तम्

III. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

नोत्थितः - न + उत्थितः।

IV. उदाहरणानुसारं विग्रहवाक्यं लिखत ।

नराधिपः - नराणाम् अधिपः।

V. अधोदत्तवाक्यात् सम्बोधनपदं चित्वा लिखत ।

क) अयि शुभे!

VI. कोष्ठकात् शतृ- शानजन्तरूपाणि विविच्य लिखत।

शत्रन्तम्	शानजन्तम्
गच्छन्	गम्यमानः
पचन्	कम्पमानः

VII. उदाहरणानुसारं यद्यपि - तथापि उपयुज्य वाक्यं परिवर्तयत ।

क) यद्यपि पुस्तकम् अतिमनोहरम् तथापि मूल्यं तु तुच्छम् ।

ख) यद्यपि ज्वरः अस्ति तथापि कार्यं करोति ।

ग) यद्यपि अहं सम्यक् पठामि तथापि न स्मरामि।

VIII. श्लोकं पठित्वा गद्यक्रमं लिखत ।

गद्यक्रमः- परिश्रमः मिताहारः भूगतौ अश्विनीसुतौ तौ अनादृत्य अन्यं वैद्यम् अहं नैव समाश्रये ।

IX. अधोदत्तं वाक्यं पठित्वा ल्यबन्त- तुमुन्नन्तपदे चित्वा लिखत ।

ल्यबन्तम् - विलोक्य

तुमुन्नन्तम् - गन्तुम्

X. सस्यानां औषधगुणान् विज्ञाय पट्टिकां पूरयत ।

उदा:- आमलकी	ऊर्जप्रदायिनी
निम्बः	व्रणनाशकः
तुलसी	विषहारिणी

XI. उदाहरणानुसारं क्रियापदपट्टिकां पूरयत।

लट्	लङ्	लृट्	लोट्
उदा:- धावति	अधावत्	धाविष्यति	धावतु
गच्छति	<u>अगच्छत्</u>	गमिष्यति	गच्छतु
<u>हसति</u>	अहसत्	हसिष्यति	हसतु
पठति	अपठत्	<u>पठिष्यति</u>	पठतु
पचति	अपचत्	पचिष्यति	<u>पचतु</u>

XII. सूचनानुसारं व्यायामस्य प्राधान्यमधिकृत्य लघुटिप्पणीं लिखत ।

सूचना: - सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय - २

भाषाशुद्धौ - १

समग्रतायै - १

XIII. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

क) शनैः।

ख) पन्थाः।

ग) आरुहेत् ।

घ) शनैः+विद्या

XIV. अधोदत्तानि सस्यानि वृक्षः, वनस्पतिः, वीरुत्, ओषधिः इति रूपेण पट्टिकां कुरुत ।

वृक्षः	वनस्पतिः	वीरुत्	ओषधिः
पूगः	अश्वत्थः	कर्कटी	व्रीहिः
<u>नालिकेरः</u>	<u>उदुम्बरः</u>	<u>द्राक्षा</u>	<u>कदली</u>

XV. सूचनानुसारं सस्यप्रभेदान् अधिकृत्य लघूपन्यासं लिखत ।

सूचनाः - सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय - २
भाषाशुद्धौ - १
समग्रतायै - १

XVI. खण्डिकां पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

क) क्षेत्रे ।
ख) वृषः ।
ग) दुर्बलः ।
घ) बहुवारमताडयत् ।

XVII. प्रादेशिक भाषायां लिखत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।

XVIII. प्रादेशिक भाषायां लिखत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।

एककम्- २

पैतृकम्

पाठः 4. कनकधारा 5. जयन्ति ते सुकृतिनः 6. रागसुधारस ----

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. लक्ष्मीः
२. भगवद्गीता
३. महात्मागान्धिनः
४. श्रीराग
- ५). पञ्चमी
- ६). त्यागराजस्य
- ७). एस्. राधाकृष्णः
- ८) महाकाव्ये

II. यथोचितं योजयत ।

कमला	-	लक्ष्मीः।
विधाय	-	ल्यबन्तम्।
वटुः	-	ब्रह्मचारी।
सङ्गीतविद्या	-	गान्धर्वविद्या।

III. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

सा + इयम् = सेयम् ।

कः + अपि = कोऽपि ।

अनेन + एव = अनेनैव ।

IV. उदाहरणानुसारं विग्रहवाक्यं लिखत ?

राष्ट्रस्य पतिः = राष्ट्रपिता ।

आनन्देन सह वर्तते = सानन्दम् ।

V. वाक्यात् सम्बोधनारूपं चित्वा लिखत ।

मातः!

VI. श्लोकस्य गद्यक्रमं लिखत ।

गद्यक्रमः - तत्र गृहिणः कुटुम्बिनी तं वटुवर्यं सादरम् अवोचत । ये भवादृशेषु वरिवस्यां प्रतिपादयन्ति ते सुकृतिनः हि ।

VII. वाक्यात् क्त्वान्त, ल्यबन्त, अव्ययपदे चित्वा लिखत ।

क्त्वान्त - श्रुत्वा ।

ल्यबन्त - निमील्य ।

VIII. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

१. अशिक्षत

२. शास्त्रवराणि

३. निवेशम्

४. गुरोः

IX. सूचनानुसारं जीवनचरितं लिखत ।

आशयपूर्णता - २

भाषाशुद्धौ - १

समग्रतायै - १

XI. खण्डिकां पठित्वा जीवनचरितरूपरेखां निर्मातु ।

नाम - सर्दार वल्लभभाई पटेल

जन्मतिथिः - १८७५, तमे वर्षे ओक्टोबर् मासस्य ३१ तमे दिनाङ्के

कीर्तिः - भारतस्य लोहपुरुष

पुरस्काराः - भारतरत्न पुरस्काराः

मृत्युः - १९५० तमे वर्षे दिसम्बर मासे २५ तमे दिनाङ्के

XII. सम्भाषणांशान् पूरयत

श्रीहरिः - नमस्ते सुनिल! भवान् कुतः आगच्छति ?

सुनिलः - नमस्ते! ग्रन्थालयात् आगच्छामि ।

श्रीहरिः - ततः किं पुस्तकं भवान् स्वीकृतवान् ?

सुनिलः - सत्यशोधनम् ।

श्रीहरिः - सत्यशोधनं नाम ग्रन्थस्य कर्ता कः?

सुनिलः - महात्मागान्धी।

श्रीहरिः अस्तु मिलावः ।

सुनिलः अस्तु।

XIII. सूचनानुसारं लघूपन्यासं लिखत ।

सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय	- २
भाषाशुद्धौ	- १
समग्रतायै	- १

XIV. खण्डिकां पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

- क) तुज्जत्तुरामानुजन् एषुत्तच्छन्।
- ख) हरिनामकीर्तनम्।
- ग) तिरूर् देशे तृक्कण्टियूर्
- घ) २०१२ तमे वर्षे

एककम् - III

साहिती

पाठः ७ .काव्यमुक्तावलिः । ८ .शिवास्ते संन्तु पन्थानः ।

I. कोष्टकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. लक्ष्मणः
२. किरातार्जुनीयम्
३. शिशुपालवधम्
४. माघम्
५. नैषधीयचरितम्
६. सप्त
७. गौतमी
८. पाञ्चाल्याः

II. यथोचितम् योजयत -

कुमारसम्भवम्	-	कालिदासः
शिशुपालवधम्	-	माघः
किरातार्जुनीयम्	-	भारविः
नैषधीयचरितम्	-	श्रीहर्षः

III .यथोचितम् योजयत -

पार्वती	-	उमा
चेतः	-	चित्तम्
निषदाधिपः	-	नलः
विलासिनी	-	युवतिः

IV .पट्टिकां पूरयत -

स्त्रीकथापात्रम्	काव्यम्	कर्ता
उदा : - द्रौपदी	किरातार्जुनीयम्	भारविः
<u>पार्वती</u>	कुमारसम्भवम्	कालिदासः
सीता	<u>रघुवंशम्</u>	कालिदासः
दमयन्ति	नैषधीयचरितम्	<u>श्रीहर्षः</u>
भटस्त्री	<u>शिशुपालवधम्</u>	माघम्

V . उदाहरणानुसारं पदच्छेदः लिखत ।

ममापि = मम + अपि।

ग्रामीणोऽपि = ग्रामीणः + अपि।

VI .अधोदत्त वाक्यान् पठित्वा सम्बोधनपदं चित्वा लिखत ।

१. तात !

२. भगवन् !

३. जाते !

VII .उदाहरणानुसारम् लिखत ।

ततः + तु = ततस्तु

VIII. उदाहरणानुसारम् विग्रहवाक्यम् लिखत ।

विनोदिनी - विनोदः अस्याः अस्तीति।

IX. वाक्यम् पठित्वा प्रधानकर्म तथा अप्रधानकर्म विविच्य लिखत ?

गिरिशाय गिरिजां गिरीशं ययाचे ।

प्रधानकर्म = गिरिजाम्

अप्रधानकर्म = गिरीशम्

X . गद्यक्रमं लिखत ।

देवर्षी एवं वदिनि पार्वती पितुः पार्श्वे अधोमुखी लीलाकमलपत्राणि गणयामास ।

XI .उदाहरणानुसारम् पट्टिकां पूरयतु ।

महाकाव्यम्	नाटकम्
उदा- रघुवंशम्	विक्रमोर्वशीयम्
<u>कुमारसम्भवम्</u>	<u>अभिज्ञानशाकुन्तलम्</u>
<u>किरातार्जुनीयम्</u>	मालविकाग्निमित्रम्

XII . ' प्रत्येकं मानवस्य मनोमतयः भिन्नाः ' इति आशययुक्तं श्लोकं चित्वा लिखत ।

इमामहं वेद न तावकीं धियं
विचित्ररूपा खलु चित्तवृत्तयः ।
विचिन्तयन्त्या भवदापदं परां
रुजन्ति चेतः प्रसभं ममाधयः ॥

XIII. श्लोकं पठित्वा उत्तराणि लिखत ।

- क) रामः
- ख) वाच्यः + त्वया
- ग) विशुद्धाम्
- घ) अहासीः

XIV. श्लोकं पठित्वा उत्तराणि लिखत -

- क) कमलपत्राणि।
- ख) पितुः।
- ग) गणयामास।
- घ) पार्श्वे।

XV .अव्ययानाम् पट्टिकां कुरुत ।

क्त्वान्तम्	ल्यबन्तम्	तुमुन्नन्तम्
-------------	-----------	--------------

भूत्वा श्रुत्वा दत्त्वा	उपगम्य विलोक्य निश्चस्य	आदातुम् शमयितुम् स्वीकर्तुम्
-------------------------------	-------------------------------	------------------------------------

XVI. सूचना: उपयुज्य कालिदासमधिकृत्य लघूपान्यासं लिखत ।

सूचना :- सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय - २
भाषाशुद्धौ - १
समग्रतायै - १

XVII. सूचनानुपयुज्य शकुन्तलयाः कथापात्रनिरूपणम् लिखत ।

सूचना: - सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय - २
भाषाशुद्धौ - १
समग्रतायै - १

XVIII .सूचनानुसारं कण्वमहर्षेः स्वभावनिरूपणं लिखत ।

सूचना: - सर्वासां सूचनानां स्वीकाराय - २
भाषाशुद्धौ - १
समग्रतायै - १

XIX.सम्भाषणांशान् पूरयत ।

- कण्वः - पुत्रि! पतिगृहं गम्यताम्
शकुन्तला - मया सह प्रियसख्यौ आगच्छतः वा ?
कण्वः - त्वया सह प्रियसख्यौ नागच्छतः ।
शकुन्तला - कारणं किम् ?
कण्वः - कारणं तु ते वराभ्यां प्रदेये ।
शकुन्तला - का मया साकं आगच्छति ।
कण्वः - गौतमी आगच्छति।
शकुन्तला - पुनः कोऽपि आगच्छति वा ?
कण्वः - शाङ्गरव शारद्वतश्च ।

XX .प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।

XXI. प्रादेशिकभाषया विवर्तयत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।

एककम् ४

संस्कृतिः

पाठः ९. ईशोपदेशः; १०. प्राप्यवरान् निबोधत

I. कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

१. क्रिस्तुभागवतात्
२. पि.सि देवस्या
३. गिरिप्रभाषणम्
४. नाकः
५. वाजस्रवाः
६. वाजस्रवसः
७. कठोपनिषदि
८. यमलोकम्

II. यथोचितं योजयत ।

गिरिप्रभाषणम्	-	क्रिस्तुभागवतम्
नचिकेताः	-	कठोपनिषत्
प्राप्य	-	ल्यबन्तम्
लिप्सा	-	लब्धुमिच्छा

III. अधोदत्तेभ्यः वेदाः वेदाङ्गानि, उपनिषदश्च विविच्य पट्टिकां रचयतु ।

वेदाः	वेदाङ्गानि	उपनिषदः
उदा:- सामः ऋक्	शिक्षा निरुक्तम् कल्प	मुण्डकम् कठम्

IV. अधो दत्तात् वाक्यात् सम्बोधनरूपं चित्वा लिखत ।

हे नचिकेतः!

V. उदाहरणानुसारं पदच्छेदं लिखत ।

पुरुषस्त्वम् = पुरुषः + त्वम्

VI. ' दक्षिणहस्तेन कृतं भिक्षादानं वामहस्तः मा जानातु ' इत्याशययुक्तं श्लोकं चित्वा लिखत ।

क) भिक्षा त्वया दक्षिणहस्तदत्ता
मा ज्ञायतां वामकरेण ते सा ।
दानस्य चैवं निभृतं कृतस्य
पिता फलं दास्यति गुप्तदर्शी ॥

VII. खण्डिकां पठित्वा अधोदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

- १) शूद्रकः
- २) चारुदत्तवसन्तसेनयोः
- ३) नाटके + अस्मिन्
- ४) शृङ्गारः

VIII. प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।

IX. खण्डिकां पठित्वा अधोनिर्दिष्टानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

१. बाणभट्टः।
२. प्रथा ।
३. कादम्बरीरसज्ञानाम् आहारोऽपि न रोचते ।
४. आहारः + अपि ।

X. सम्भाषणांशान् पूरयत ।

- माधवः नमस्ते रमेश ! भवान् किं पठति ?
- रमेशः नमस्ते । क्रिस्तुभागवतम् पठामि ।
- माधवः क्रिस्तुभागवतमहाकाव्यं वा ? इदं केन रचितम् ?
- रमेशः पि. सि. देवस्या महाभागेन विरचितम् ।
- माधवः काव्ये कति सर्गाः सन्ति ?
- रमेशः काव्ये ३३ सर्गाः सन्ति ।
- माधवः किमर्थम् इदं महाकाव्यं पठति ?
- रमेशः श्वः इदं काव्यं अधिकृत्य सङ्गोष्ठी भविष्यति । अतः पठामि ।

XI. श्लोकं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

- क) दास्यति ।
- ख) कवाटम् + एककः।
- ग) गृहम् ।
- घ) प्रविश्य

XII.प्रादेशिकभाषायां विवर्तयत ।

एकैकस्य वाक्यस्य समुचित परिवर्तनाय एकैकः अङ्कः ।
